

Автор

Колошинська Віра Іванівна,
вчитель української мови та літератури
КЗ «Кухченська ЗОШ І-ІІІ ступенів» Локницької сільської ради
Заріченського району Рівненської області.

Мета: поглибити знання учнів про поширені та непоширені звертання; ознайомитися з особливостями їх використання в різних стилях; закріпити навички використання розділових знаків при звертаннях; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати ввічливість, культуру спілкування, любов до рідної землі та материнського слова.

Тема. Речення зі звертаннями. Звертання поширені й непоширені.

Мета: поглибити знання учнів про поширені та непоширені звертання; ознайомитися з особливостями їх використання в різних стилях; закріпити навички використання розділових знаків при звертаннях; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати ввічливість, культуру спілкування, любов до рідної землі та материнського слова.

Очікувані результати: учні розрізняють звертання, усвідомлюють стилістичну функцію звертань, правильно інтонують речення зі звертаннями, розставляють розділові знаки при звертаннях, обґрунтовують їх за допомогою правил, будують речення зі звертаннями, доречно вживають їх у власному мовленні.

Обладнання: підручник, таблиця, тлумачні словники, картки-завдання, картки-тести.

Тип уроку: урок засвоєння нового матеріалу.

ХІД РОБОТИ

I. Організація класу.

Створення емоційної ситуації, побажання успіхів у засвоєнні нових знань.

II. Актуалізація знань учнів.

1. Повторення відомостей про звертання.

- Що називається звертанням?
- Які бувають звертання за будовою?
- Місце звертань в реченні.
- Навести приклади.

2. Робота з підручником.

Уважно прочитати вірш Д.Білоуса «Звертання».

1. Яке враження він на вас справив?
2. А як ви звертаєтесь до своїх батьків, друзів?

Отже над якими життєвими проблемами він заставив вас замислитись.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

1. Слово вчителя

Однією із ознак вихованості споконвіку вважають уміння дотримуватись норм етикету. Неабияке значення має мовний етикет.

Що таке етикет?

2. Словникова робота

Знайти в тлумачному словнику слово «етикет».

Слово «етикет» походить із французької мови й означає «ярлик», «етикетка», а з XVII століття – «церемонія». У сучасній українській мові це слово має таке значення: усталені норми поведінки й правила ввічливості в якому-небудь товаристві.

- Які ви знаєте правила етикету?
- Що таке мовний етикет?

IV. Оголошення теми і мети уроку.

На сьогоднішньому уроці ми будемо говорити про звертання. Ми повинні удосконалити вміння і навички знаходити звертання в тексті і усному мовленні, правильно розставляти розділові знаки, будувати речення із звертанням.

Пам'ятайте, що це надзвичайно важлива тема, її не можна вивчити і забути. Бо упродовж усього життя ви будете послуговуватись звертаннями. Задумайтесь, чи може людина прожити без них. Звичайно, що ні. Адже вона постійно перебуває у стосунках з іншими, і, відповідно, завжди до когось звертається. І навіть, якщо людина самотня, вона все одно звертається у думках. І в першу чергу вона звертається до Всевишнього із проханням чи подякою.

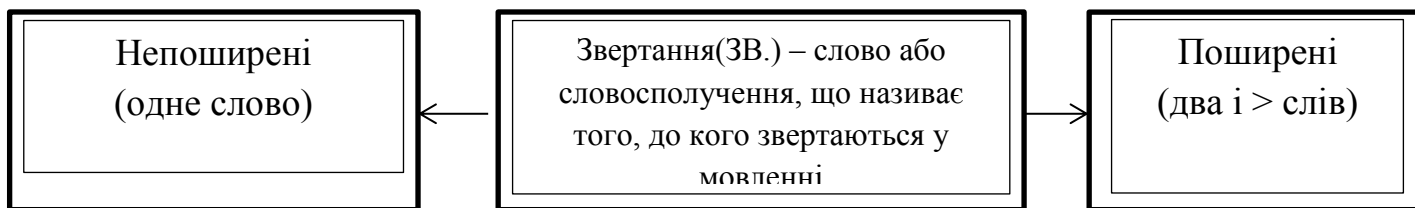
V. Освоєння теми уроку.

Виконання системи завдань.

1. Робота з опорною таблицею

Насамперед розглянемо опорну таблицю

Клична інтонація	Ти
Пауза	≠ ЗВ.
ЗВ. ≠ член речення	Ви

ЗВ.!... (!?)	Публіцистичний стиль
ЗВ.,... (!?)	Художній стиль

...,зв.,... (!?)	Розмовний стиль
...,зв.,...(!?)	Офіційно-діловий стиль

Розглянувши таблицю, ви з'ясували, на що потрібно звернути увагу при вивченні теми?

2. Самостійна робота з підручником. Опрацювання теоретичного матеріалу у групах.

I група – «Вживання розділових знаків при звертанні»

II група – «Вживання особових займенників в ролі звертань та вживання вигуків перед звертаннями»

3. Перевірка рівня засвоєння матеріалу.

Висновки про особливості вживання особових займенників та вигуків у реченні зі звертаннями.

4. Записати на дошці речення.

Гей, козаки, чого зажурились?

Ой дівчино, шумить гай.

- Яка різниця між реченнями?
- Який можна зробити висновок?

Висновок. Якщо перед звертаннями стоять вигуки о, ой і вони виконують роль підсилювальної частки, то кома після них не ставиться. Інші всі вигуки відділяються від звертання комами.

5. Два учні працюють біля дошки з індивідуальними завданнями.

1 Картка

Людино, ти не народжуєшся з великою душею, ти сама себе робиш такою прекрасними вчинками.

- пояснити орфограми і пунктограми
- назвати звертання
- дібрати синоніми «людина з великою душею» (добра, співчутлива, щиросердна, великодушна, готова прийти на допомогу)

2 Картка

Боже великий, єдиний!

Нам Україну храни

(О.Кониський)

- пояснити пунктограми і орфограми
- назвати звертання, яке воно за будовою, чим виражене.

Інші учні записують в зошити перше речення і роблять синтаксичний його розбір, визначають роль звертання в реченні.

6. Перевірка індивідуальних завдань.

Діти, зверніть увагу, в якому відмінку вживаються звертання.

- В кличному
- На яке питання відповідає кличний відмінок?
- Кличний відмінок на питання не відповідає

Висновок роблять учні.

Отже слово (звертання), яке стоїть в кличному відмінку на питання не відповідає і членом речення не буває, бо воно грамотно не пов'язане з реченням.

- А для чого вживаються звертання?
Яке його призначення?

Основне призначення звертання полягає в тому, щоб спонукати слухача звернути увагу на слова співрозмовника.

7. Перебудувати речення

Інтонація при звертанні, розділові знаки

Оксано, чи подобається тобі наше село?

Перебудувати речення так, щоб звертання спершу стояло в середині, а потім в у кінці речення і зробити висновок.

Інтонація звертання пов'язана з його місцем у реченні.

VI. Закріплення вивченого матеріалу

Вчитель. На початку уроку ми говорили, що звертання всюди зустрічається у мовленні. Зараз ми завітаємо до сусідок. Наше завдання: уважно слухати і записати всі звертання, визначити, якими частинами мови вони виражені.

1. Інсценування

- Добрий день, сусідонько!

- Добрий день, дорогесенька!
 - Про що це ви так довго з Маланкою говорили?
 - Їй-бо забула. А ви хіба, рідненька, не знаєте її. Вона така балакуча, така балакуча, так мене заговорила, що я аж захрипла (Кашляє)
 - Сусідко, а ваш собака на мене вже не гавкає.
 - Мабуть боїться, кумо. Бо ж хто не знає вашого язика.
 - (Ображено) Ей ти, обережніше зі мною. (Відвертається)
 - Серденько, давай не будемо сваритися. Вибачте мені. Ми ж сусіди.
 - Гаразд, Парасю. Хай буде так.
- Разом. Нехай буде гречка, лише не суперечка.

2. Перевірка виписаних звертань. Якими частинами мови вони виражені, які вони за будовою?

- Чи всі звертання вам сподобались?
- Чому? Що виражає звертання «ей ти»? (Зневагу, зверхність)

Старайтесь не вживати це звертання у своєму мовленні. Бо не дарма серед людей побутує вислів Сократа: «Заговори, щоб я тебе побачив». Від того, як ви звертаєтесь до людей, залежить те, що ж подумують про вас. А це важливо для кожної людини. Пам'ятайте про це.

3. Повідомлення про вживання звертань у різних стилях

4. Гра «Впізнай». Встановити відповідність.

Опорна таблиця

Вказати:

1) З якого художнього твору

2) Якій схемі-таблиці відповідає речення.

- О милий Боже України! Не дай пропасти на чужині, в неволі вольним козакам! (1 схема, Т.Шевченко «Гамалія»)
- Запануєм і ми, браття,
У своїй сторонці. (2 схема, гімн України П.Чубинський)
- Сміливі, сміливі ви, куме... з вами і не такі діла можна робити. (4 схема, І.Карпенко-Карий «Сто тисяч»)
- А що ця таблиця не відображає, але нам треба знати? (Розділові знаки при вигуках)

5. Виконання завдань творчого характеру

- Поставити в кличному відмінку слова:

Олег, Петро, Надія, Марія Василівна, Микола Степанович, друг, пан.

Ввести звертання (два) в речення

- Пригадати поезії В.Сосюри (які вивчали), в яких вжито звертання.
- Розгляд мовленнєвих ситуацій (робота в парах)
 - а) скласти звертання до знайомих і незнайомих осіб
 - спитати бабусю про її здоров'я
 - звернутись до незнайомої особи
 - 1) жіночого роду (пані, паняно, добродійко, дівчино...)
 - 2) чоловічого роду (пане, добродію, молодий чоловіче, юначе...)
- 6. Словотворчий розбір слова добродій (добродій-добро діяти – спосіб складання).

Отже, саме слово говорить за себе. І якщо до вас так звернулись, то це вже наштовхує на те, о треба робити добро. А від цього світ стає кращим.
- 7. Учениця читає поезію Б.Грінченка «Зорі»

Мамо любя, глянь, як сяють
Ясно зорі золоті.
Кажуть люди – то не зорі,
Душі сяють то святі.
Кажуть: хто у нас на світі
Вік свій праведно прожив,
Хто умів людей любити,
Зла ніколи не робив.
Того Бог послав на небо
Ясно зіркою сіять...
Правда, мамо, то все душі,
А не зорі там горять?
Так навчи ж мене, голубко,
Щоб і я так прожила,
Щоб добро робити вміла,
А робить не вміла зла.

Батьки вас цього завжди вчать, а все решту залежить від вас. Хочеться, щоб ви ішли у життя із добрими, ввічливими звертаннями. Нехай і до вас звертаються по-доброму, по-щирому, нехай щастя і добро супроводжує вас упродовж усього життя.

VII. Рефлексія знань

«Мікрофон»

- Чи досягнули ми визначених цілей?

- Що було на уроці головним?
- Що ви зрозуміли на уроці?
- Що закарбувалося в пам'яті?
- Де ви можете використати отримані знання?

VIII. Оголошення підсумків уроку та домашнього завдання.

Вивчити § 21

Високий рівень – написати твір за поданим початком, використовуючи звертання.

Достатній, середній – виписати з творів художньої літератури речення зі звертаннями.